

SOSIAALI- JA TERVEYSVALIOKUNNAN LAUSUNTO 11/2010 vp

Hallituksen esitys valtion talousarvioksi vuodelle 2011

Valtiovarainvaliokunnalle

JOHDANTO

Vireilletulo

Eduskunta on 16 päivänä syyskuuta 2010 lähettänyt hallituksen esityksen valtion talousarvioksi vuodelle 2011 (HE 126/2010 vp) valmistelevasti käsiteltäväksi valtiovarainvaliokuntaan. Eduskunnan työjärjestyksen 38 §:n 3 momentin nojalla sosiaali- ja terveysvaliokunta on päättänyt antaa toimialaansa koskevan lausunnon talousarvioesityksestä valtiovarainvaliokunnalle.

Asiantuntijat

Valiokunnassa ovat olleet kuultavina

- budjettineuvos Raija Koskinen ja budjettineuvos Jouko Narikka, valtiovarainministeriö
- apulaisosastopäällikkö Mikko Staff, johtaja Taru Koivisto, neuvotteleva virkamies Arto

Salmela, finanssisihtööri Taimi Saloheimo ja ylitarkastaja Niina Kiviaho, sosiaali- ja terveysministeriö

- osastopäällikkö Erkki Meriläinen, Kansaneläkelaitos
- suunnittelupäällikkö Tero Meltti, Terveyden ja hyvinvoinnin laitos
- sosiaali- ja terveysasioiden johtaja Jussi Merikallio, Suomen Kuntaliitto
- järjestöpäällikkö Marja Vuorinen, Sosiaali- ja terveysturvan keskusliitto
- toiminnanjohtaja Janne Juvakka, Terveyden edistämisen keskus ry (Tekry).

Lisäksi Ensi- ja turvakotien liitto on antanut kirjallisen lausunnon.

VALIOKUNNAN KANNANOTOT

Perustelut

Yleistä

Sosiaali- ja terveysministeriön hallinnonalan osuus vuoden 2011 talousarvioesityksestä on 11,6 miljardia euroa, joka on 23 miljoonaa euroa kuluvan vuoden varsinaista talousarviota suurempi. Määrärahojen muutokset aiheutuvat suurimmaksi osaksi SATA-komitean linjaamien uudistusten toteuttamisesta sekä sosiaaliturvatuksien tarvearvioiden tarkistuksista.

Kuntatalous näyttää selviytyvän taloudellisesta taantumasta odotettua pienemmin vaurioin. Valtion toimenpiteet ovat vahvistaneet kuntataloutta taantumana aikana. Näiden toimenpiteiden vaikutus (noin 700 milj. euroa) ulottuu myös ensi vuodelle. Valtion päätösperusteisten toimenpiteiden arvioidaan kokonaisvaikutuksena heikentävän kuntien rahoitusasemaa 42 miljoonalla eurolla. Valtion toimenpiteiden vaikutuksen kääntyminen negatiiviseksi aiheutuu väliaikaisen valtionosuuslisäyksen poistumisesta

ja lähinnä sosiaali- ja terveyspalvelujen parantamiseen liittyvien uusien tehtävien aiheuttamista menolisäyksistä.

Indeksikorotukset lisäävät sosiaali- ja terveydenhuollon valtionosuuksia noin 94 miljoonalla eurolla. Asukasluvun, ikärakenteen ja muiden määräytymistekijöiden muutoksesta johtuva peruspalvelujen valtionosuuden nettokasvu on noin 56,6 miljoonaa euroa.

Valtionosuudet

Kuntien peruspalvelujen valtionosuutta ehdotetaan lisättäväksi hallitusohjelman mukaisella 21,25 miljoonalla eurolla. Korotus kohdenneetaan muun muassa terveydenhuoltolain ja vammaispalvelulain uudistusten toteuttamiseen, neuvolatoimintaan, koulu- ja opiskelijaterveydenhuoltoon sekä lapsiperheiden kotipalvelujen vahvistamiseen. Valiokunta pitää välttämättömänä, että valtionosuuksien lisäystä käytetään myös päihdeäitien hoidon järjestämiseen. Tämä on tarpeen senkin vuoksi, että päihdeäitien kuntoutuksen rahoitus Raha-automaattiyhdistyksen kautta on vähenemässä. Valiokunta pitää ehdotettua valtionosuuden lisäystä kuitenkin riittämättömänä ottaen huomioon sen käyttökohteiden tarpeet. Tämän vuoksi sosiaali- ja terveysvaliokunta esittää,

että valtiovarainvaliokunta ehdottaa lisättäväksi sosiaali- ja terveydenhuollon valtionosuutta momentille 28.90.30.

Valiokunta pitää laskennallisten valtionosuuksien lisäämisen ongelmana sitä, etteivät lisäykset kunnissa välttämättä kohdistu valtakunnallisesti suunniteltujen painopisteiden mukaisesti tai ylipäättään sosiaali- ja terveyspalveluihin. Määrärahojen kohdentumisen varmistamiseksi on viime vuosina hyväksytty laatusuosituksia ja lisätty kuntia sitovaa lainsäädäntöä. Valiokunta toteaa, että normiohjauksen kehittämisen lisäksi tarvitaan eri osapuolia sitouttavan yhteistyön lisäämistä valtion ja kuntien välille.

Vanhustenhuollon taso on edelleen paikoin perusoikeuksien toteutumisen kannalta puutteellinen. Tilanteen korjaaminen edellyttää laa-

tusuositusten lisäksi selkeämpää normitusta vanhustenhoitolain avulla.

Valiokunta on muun muassa lausunnossaan valtionosuusjärjestelmän uudistusesityksestä pitänyt ongelmallisena valtionosuuksien puutteellista ohjausvaikutusta, mikä johtuu erityisesti huostaanottojen määrään perustuvan lastensuojelukertoimen ja työkyvyttömyysasteeseen perustuvan sairastavuuskertoimen käyttämisestä valtionosuuden perusteina (StVL 17/2009 vp). Valiokunta katsoo edelleen, että valtionosuusjärjestelmää on kehitettävä kustannusvaikuttavaan toimintaan, laajempien palvelukokonaisuuksien muodostamiseen sekä ennalta ehkäisyyn, terveyden edistämiseen ja varhaiseen puuttumiseen kannustavaksi.

Toimeentulo-ongelmien vähentäminen

Taloudellisen taantuman aikana ja työllisyyden heikentyessä köyhyysriskissä elävien ihmisten määrä on kasvanut. Tämä on näkynyt muun muassa kuntien kasvavina toimeentulotukimenoina. Esisijaisten etuuksien matala taso on ollut omiaan pitämään yllä toimeentulokiriippuvuutta. Vuonna 2011 toteutetaan uudistuksia, joilla tulee olemaan vaikutusta toimeentuloon ja jotka tulevat vähentämään tuloeroja sekä köyhyysriskiä. Toimeentulo-ongelmia tulee vähentämään pienimpien eläkkeiden kohtuullista tasoa turvaava takuueläke sekä lapsihoidon tuen, sairaus- ja vanhempainrahojen ja kuntoutusrahan vähimmäistason sitominen indeksiin. Indeksisidonnaisuus turvaa tulevana vuosina etuuksien tason säilymistä.

Valiokunta on aiemmissa kannanotoissaan pitänyt tärkeänä sekä työmarkkinatuen tason korottamista että puolison tuloihin kohdistuvan tarveharkinnan poistamista, mitä myös SATA-komitea esitti. Valiokunta toistaa aiemman vaatimuksensa ja katsoo, että varat uudistukseen tulisi osoittaa valtionalouden kehyyksiä hyväksyttäessä. Puolison tuloihin kohdistuvaa tarveharkintaa tulisi valiokunnan näkemyksen mukaan joka tapauksessa lieventää korottamalla puolison tulojen suojaosaa. Tulorajojen tarkistus tulisi tehdä myös osittaista työmarkkinatukea saavien, kotona asuvien nuorten vanhempien tu-

lorajojen osalta. Koska nuorisotyöttömyyden kasvu on lisännyt myös osittaista työmarkkinatukea saavien määrää, uudistukset olisivat omiaan vähentämään työnhakijoina olevien toimeentulotuen tarvetta ja köyhyysriskiä.

Terveyden edistäminen

Terveyden edistämisen määräraha on talousarvioesityksessä 5,2 miljoonaa euroa ja sillä tuetaan kansallisten terveyden edistämisen ohjelmien toimeenpanoa. Määräraha on 1,1 miljoonaa euroa suurempi kuin tänä vuonna. Terveyden edistämisen rahoitusta on järjestelty uudelleen tämän vuoden alusta, jolloin osa rahoituksesta siirrettiin Terveyden ja hyvinvoinnin laitoksen toimintamäärärahoihin ja järjestöjen osuus Raha-automaattiyhdistyksen rahoitettavaksi.

Valiokunta pitää tärkeänä, että määrärahalta tuetaan erityisesti laajoja kuntien ja järjestöjen yhteishankkeita sekä useiden toimijoiden hankekokonaisuuksia, joilla kehitetään terveyden edistämisen rakenteita, menetelmiä, laatua ja yhteistyötä. Järjestöjen toimintaedellytysten turvaamisen kannalta on myönteistä, että eräiden rekisterien ylläpidon ja suositusten valmistelun rahoitusta siirretään järjestöjä rahoittavalta Raha-automaattiyhdistykseltä valtion budjettirahoituksen piiriin.

Terveyden edistämisen kannalta on tärkeää, että ennalta ehkäisevät palvelut ja niiden riittävä rahoitus turvataan. Terveyden edistäminen on myös otettava asianmukaisesti huomioon muidenkin hallinnonalojen toiminnassa ja päätöksenteossa.

Valiokunta pitää myönteisenä viime vuosina toteutettuja tupakan ja alkoholin valmisteverojen korotuksia samoin kuin talousarvioesityksessä ehdotettua makeisten, jäätelön ja virvoitusjuomien valmisteveron käyttöönottoa. Valiokunta pitää terveyden edistämisen ja palvelutarpeen vähentämisen kannalta erittäin tärkeänä, että epäterveelliseksi todettujen tuotteiden kulutusta pyritään vähentämään myös verotuksen keinoin. Valiokunta toteaa, että esimerkiksi Tanskassa makeisvero on yli kolminkertainen ja

virvoitusjuomavero kaksinkertainen esitettyihin veroihin verrattuna.

Erityisvaltionosuudet

Terveydenhuollon yksiköille maksettavaa erityisvaltionosuutta (EVO) korvauksena lääkäri- ja hammaslääkärikoulutuksesta aiheutuviin menoihin korotetaan 5 milj. eurolla. Korvauksen taso ei korotuksen jälkeenkään vastaa koulutuksesta aiheutuvia todellisia kustannuksia. Korvauksen alimitoitus siirtää lääkärikoulutuksesta aiheutuvia kustannuksia kuntien vastuulle. Valiokunnan näkemyksen mukaan tavoitteena tulee olla, että valtion varoista suoritetaan täysimääräinen korvaus lääketieteen ja hammaslääketieteen opiskelijoiden koulutuksesta samoin kuin yliopistotasoisesta tieteellisestä tutkimuksesta aiheutuviin kustannuksiin. Valiokunta katsoo, että vuoden 2011 talousarvioon varattua EVO-korvausten määrärahaa tulee korottaa. Lisäksi valiokunta katsoo, että jatkossa koulutusta ja tutkimusta tulisi rahoittaa nykyistä suuremmalla osuudella opetus- ja kulttuuriministeriön hallinnonalan budjetista.

Sosiaali- ja terveystaloudella esittää,

että valtiovarainvaliokunta ehdottaa lisättäväksi momentille 33.60.33 lääkäri- ja hammaslääkärikoulutuksesta terveydenhuollon toimintayksiköille aiheutuviin kustannuksiin osoitettuja määrärahoja.

Oikeuslääkäritoiminta

Oikeuslääketieteelliseen kuolemansyyn selvittämiseen ja muuhun oikeuslääkintään liittyvän valtakunnallisen koordinoinnin yhteydessä on ilmennyt, että oikeuslääkinnän viranomaistoiminta on nykyisessä tilanteessa vakavasti uhatuna erityisesti oikeuslääkäreiden eläköitymisen ja oikeuslääketieteellisten ruumiinavausten suuren määrän vuoksi.

Valiokunta pitää välttämättömänä, että oikeuslääkinnän tarkoituksenmukaiseen järjestämiseen kiinnitetään jatkossa erityistä huomiota. Valiokunnan käsityksen mukaan oikeuslääkinnän erikoistumisvirkoja on lisättävä ja huolehdittava oikeuslääkinnän tukitoimintojen ja yleishallinnon edellyttämistä voimavaroista Tervey-

den ja hyvinvoinnin laitoksessa. Erikoistumisvirkojen lisäämisellä voidaan turvata oikeuslääkinnän laatua ja tuottaa säästöä, koska se vähentää oikeuslääkärien ylittöiden määrää. Sosiaali- ja terveysvaliokunta esittää,

että valtiovarainvaliokunta ehdottaa, että oikeuslääkinnän arviomäärärahan (33.02.20) käyttötarkoituksen määrittelyssä otetaan huomioon oikeuslääkärien koulutustarve ja että oikeuslääkinnän rahoitusta lisätään Terveiden ja hyvinvoinnin laitoksen toimintamenoihin momentille 33.03.04.

Sosiaaliturvan muutoksenhaku

Sosiaaliturvan muutoksenhakulautakunnan menoihin ei esitetä lisärahaa, koska valitusruuhkan purkuun aiemmin osoitetuilla henkilöstövoimavaroilla oletetaan saavutettavan käsittelyaikojen lyhenemistä eikä valitusten määrän odoteta kasvavan. Valiokunta korostaa, että kansalaisten oikeusturvan toteutuminen edellyttää, että käsitteilyajat suunnitellusti lyhenevät. Lautakunnalle ruuhkan purkuun osoitetut lisäresurssit (10 henkilötövuotta) loppuvat vuoden 2011 lopussa. Valiokunta katsoo, että muutoksenhakulautakunnan resurssitilannetta pitää seurata aktiivisesti ja nopeasti turvata lisäresurssit, mikäli ta-

voiteltuihin käsittelyaikoihin ei päästä. Muun muassa takuueläkkeen käyttöönotto sekä Kansaneläkelaitoksen vastuulle siirretyt elatustuen toimeenpanoon liittyvät uudet tehtävät saattavat ennakoimattomastikin lisätä valitusten määrää.

Sähköiset asiakastietojärjestelmät

Sosiaali- ja terveydenhuollon kansallisten sähköisten asiakastietojärjestelmien toteuttaminen on viivästynyt sitä koskevien lakien säätämisen yhteydessä arvioidusta aikataulusta. Valiokunta pitää myönteisenä, että asiakastietojärjestelmien kehittämiseen panostetaan esityksessä ehdotetulla tavalla 16,4 miljoonaa euroa ja että valtion ja kuntien yhteisiin hankkeisiin on varattu 20 miljoonaa euroa vuonna 2011. Valiokunta pitää tärkeänä, että yhteistyö eri toimijoiden välillä on tavoitteellista ja koordinoitua, jotta kansallisesti yhtenäiset sosiaali- ja terveydenhuollon tietojärjestelmät saadaan aikaan.

Lausunto

Lausuntonaan sosiaali- ja terveysvaliokunta esittää,

että valtiovarainvaliokunta ottaa edellä olevan huomioon.

Helsingissä 12 päivänä lokakuuta 2010

Asian ratkaisevaan käsittelyyn valiokunnassa ovat ottaneet osaa

pj.	Inkeri Kerola /kesk	Jukka Mäkelä /kok
vpj.	Sirpa Asko-Seljavaara /kok	Håkan Nordman /r
jäs.	Outi Alanko-Kahiluoto /vihr	Päivi Räsänen /kd
	Risto Autio /kesk	Paula Sihto /kesk
	Maria Guzenina-Richardson /sd	Satu Taiveaho /sd
	Arja Karhuvaara /kok	Erkki Virtanen /vas.
	Anneli Kiljunen /sd	

Valiokunnan sihteerinä ovat toimineet

valiokuntaneuvos Eila Mäkipää,
valiokuntaneuvos Harri Sintonen.

ERIÄVÄ MIELIPIIDE 1

Perustelut

Yhdyn sosiaali- ja terveysvaliokunnan lausunnossa esitettyihin huomioihin ja muutosvaatimuksiin valtion talousarvioon vuodelle 2011. Lausunnon lisäksi totean seuraavaa.

Hallituksen esityksessä sosiaali- ja terveyspoliittiset painotukset jäävät tarpeisiin nähden riittämättömiksi. Kristillisdemokraattien vaihtoehtobudjetissa ehdotetaan korjauksia määrärahoihin terveyden- ja vanhustenhuollon tason kohentamiseksi ja lapsiperheiden hyvinvoinnin turvaamiseksi. Lisäksi lapsiperheiden tilannetta tulisi helpottaa säätämällä huoltajan ansiotulovähennyksestä ja korjaamalla omaishoitajien epäoikeudenmukainen verotus. Tavoitteeksi tulee myös ottaa työmarkkinatuen puolison tarveharkinnasta luopuminen, ja ensimmäisenä siihen tähtäävänä toimenpiteenä toteuttaa tarveharkintarajan nosto.

Vanhustenhuollon taso

Vanhustenhuollon taso on edelleen paikoin perusoikeuksien vastaisessa tilassa. Tyydyttävää vanhustenhoidon tasoa ei ole mahdollista saavuttaa ilman lisäpanostusta. Ehdotan kristillisdemokraattien vaihtoehtobudjetin mukaisesti, että vanhustenhuollon tason kohentamiseen suunnataan 50 miljoonaa euroa lisää. Myös veteraanien kuntoutukseen ja veteraanilisään on varattava 2 miljoonaa euroa. Tilanteen korjaaminen edellyttää laatusuosituksen lisäksi selkeämpää normitusta vanhustenhoitolain ja -asetusten avulla.

Terveydenhoidon taso ja terveyserojen kaventaminen

Kansalaisen oikeudet saada terveydenhuollon palveluja tulee turvata riittävillä resursseilla. Terveyspalvelujen parantamista ei tule nähdä jakopolitiikkana, vaan investointina kansalaisten terveyteen ja työkykyyn ja siten myös panostuksena talouskasvuun.

Suomalaisen terveydenhuollon kipupisteitä ovat suuret terveyserot väestöryhmien kesken, eriarvoisuus palvelujen saatavuudessa, korkeat omakustannusosuudet, elintapasairaudet, pitkät jonot palveluihin ja terveyspalvelujen painottuminen korjaavaan erikoissairaanhoidon. Suomessa kokonaishyvinvointi on kohentunut viimeisen kymmenen vuoden aikana, mutta eri väestöryhmien väliset tuloerot sekä samalla hyvinvointierot ja eriarvoisuus ovat kasvaneet.

Sosioekonomisella asemalla on selvä yhteys henkilön terveyteen. Aempien sosiaaliryhmien terveys on huonompi, ennenaikainen kuolleisuus suurempi sekä toiminta- ja työkyky heikompi. Jos koko väestössä toimintakyky olisi yhtä hyvä kuin korkeakoulutetuilla, toimintakyvyn rajoitusten takia apua tarvitsevien suomalaisten lukumäärä puolittuisi. Sosioekonomisten terveyserojen kaventaminen edellyttää sitä, että palveluja voidaan kohdentaa nykyistä enemmän niitä tarvitseville. Terveyserojen kaventamiseen on osoitettava riittävät resurssit, sillä odottaessa ongelmat syvenevät ja laajenevat.

Kristillisdemokraattien eduskuntaryhmän vaihtoehtobudjetin mukaisesti ehdotan, että terveydenhoidon tason parantamiseen ja terveyserojen kaventamiseen osoitetaan 50 miljoonaa euron lisäpanos. Lisäksi lasten ja nuorten psykiatriseen hoitoon on kohdennettava lisää rahaa 4 miljoonaa euroa. Tarpeet ovat usein akuutteja, ja ongelmia pystytään nykyisillä resursseilla hoitamaan usein vasta sitten, kun ne ovat kärjistyneet.

Yhteiskunnan kannattaa panostaa päihteiden käytön vähentämiseen, koska tähän tarkoitukseen käytetyt varat tulevat moninkertaisesti takaisin. Alkoholi on yleisin työikäisten suomalaisten kuolinsyy. Työssäkävyyistä miehistä yli puolet juo terveytensä kannalta liikaa. 25–34-vuotiaista miehistä liikaa juo peräti 64 prosenttia, samanikäisistä naisistakin melkein kolmannes. Kiristyneessä taloustilanteessa kunnat säästävät päihdehoidon laitostuntoutuksen ostami-

sesta. Tämä uhkaa rajusti vähentää avun piiriin pääsevien päihdeongelmaisten määrää ja pahentaa päihdehaittoja ja syrjäytymistä. Erityinen huoli kohdistuu päihdeäitien vieroitus- ja kuntoutushoidon mahdollisuuksiin. Kristillisdemokraattien eduskuntaryhmän vaihtoehtobudjetin mukaisesti ehdotan, että budjetissa lisätään varoja päihdehuollon laitostuntoutukseen 1 miljoonaa euroa ja kristillistä päihdetyötä tekevien järjestöjen tukemiseen 800 000 euroa.

Omaishoitajat

Omaishoidon merkitys julkisia palveluja, erityisesti laitoshoidoa, korvaavana ja täydentävänä toimintana on kiistaton. Omaishoitajien määrää on lisättävä ja heidän tukipalvelujaan laajennettava. Omaishoidon tuki tulee mahdollisimman pian säätää kattavaksi oikeudeksi kaikille tuen ehdot täyttävälle henkilöille. Merkittävä osa omaishoitajista jää nykyisin kokonaan tuen ulkopuolelle varojen puutteen vuoksi. Lisäksi omaishoitajien epäoikeudenmukainen verotus on korjattava. Kristillisdemokraattien eduskuntaryhmän vaihtoehtobudjetin mukaisesti ehdotan, että budjetissa varataan lisää rahaa omaishoidon ja tukipalvelujen laajentamiseen 40 miljoonaa euroa ja omaishoitajien verotuksen korjaamiseen 10 miljoonaa euroa.

Lapsiperheet

Lapsiperheiden osuus köyhyysriskirajan alapuolella elävistä perheistä on nelinkertaistunut viime laman jälkeen. Suomessa on noin 150 000 suhteellisen köyhyysriskirajan alapuolella elävää lasta. Eniten pienituloisuus on kasvanut alle 3-vuotiaiden lasten perheissä ja yksinhuoltajaperheissä. Suhteellinen köyhyys on yksinhuoltajaperheillä yli kolme kertaa yleisempää kuin kahden vanhemman perheillä. Yksinhuoltajaperheiden köyhyys koskee suurta määrää lapsia, sillä joka viides lapsiperhe on yksinhuoltajaperhe.

Elatustuen tavoitteena on turvata lapsen oikeus riittävään elatukseen tilanteissa, joissa elatusvelvollinen vanhempi on laiminlyönyt elatusavun maksamisen, elatusvelvollinen ei pysty maksamaan elatusapua, lapselle ei ole voitu vah-

vistaa isää tai elatusapu on määrätty pienemmäksi kuin elatustuki. Täysimääräisen elatus-tuen määrä on 1.1.2010 lukien 139,54 euroa kuukaudessa lasta kohti. Tukea sai vuoden 2009 lopussa 95 900 lasta ja 65 000 perhettä. Tuen saajista suurin osa (67 %) sai täysimääräistä elatus-tukea. Nostamalla elatustuen täysi määrä 150 euroon voidaan kohdistaa tarvittavaa lisätukea pienituloisille yksinhuoltajakotitalouksille, joiden taloudellinen toimeentulo on kehittynyt heikoimmin. Kristillisdemokraattien eduskuntaryhmän vaihtoehtobudjetin mukaisesti ehdotan, että budjettiin tehdään 11,5 miljoonan euron lisäys elatustuen korotusta varten.

Lähes kaikissa Euroopan maissa myönnetään lapsiperheille erilaisia vähennyksiä verotuksessa. Suomi kuuluu niihin harvoihin maihin, joissa ei ole käytössä mitään puoliso- tai lapsikoh-taista verovähennystä. Lapsiperheiden tulovero-tus on kansainvälisesti vertaillen Suomessa ki-reämpää ja progressio ankarampaa kuin lapsetto-mien. Kristillisdemokraattien eduskuntaryhmän vaihtoehtobudjetin mukaisesti ehdotan, että lap-siperheiden taloudellisen tilanteen helpottami-seksi tulee ottaa käyttöön lapsen huoltajan an-siotulovähennys, johon varataan budjetissa 70 miljoonaa euroa. Lapsen huoltajan ansiotulovä-hennys suosii pienituloisia lapsiperheiden tulon-saajia kohdistamalla heille erityisen ylimääräi-sen ansiotulovähennyksen.

Lastensuojelutyössä lasten ja perheiden on-gelmat vaikeutuvat, ja lastensuojeluasiantunti-joiden mukaan lapsiperheiden hätään usein puu-tutaan vasta sitten, kun ongelmat ovat jo pahasti kriisiytyneet. Tästä osoituksena ovat muun muassa jatkuvasti kasvavat huostaanottomäärät. Lastensuojelutyön painopistettä tulee siirtää en-naltaehkäisevään suuntaan.

Valtion on huolehdittava siitä, että lapset ja nuoret, jotka eivät saa riittävää tukea lähiyh-teistään, saavat sitä yhteiskunnalta. Kristillisde-mokraattien eduskuntaryhmän vaihtoehtobud-jetin mukaisesti ehdotan, että budjetissa lisätään ennaltaehkäisevään perhetyöhön 2 miljoonaa euroa sekä perhehoitajien etuuksien parantami-seen 2 miljoonaa euroa.

Työmarkkinatuki

Työmarkkinatuki on taloudellinen tuki, jolla tuetaan työttömän työnhakijan sijoittumista työmarkkinoille. Työttömän peruspäivärahan suurin työmarkkinatuki on tarveharkintainen. Siihen vaikuttavat sekä hakijan omat tulot että hänen puolisonsa tulot. Käytännössä lapsettomalla hakijalla työmarkkinatuki alkaa pienentyä, jos puolison tulot ovat yli 1 384 euroa kuukaudessa, ja jos puoliso ansaitsee yli 2 414 euroa kuukaudessa, työmarkkinatukea ei makseta lainkaan. Jos pariskunnalla on lapsia, tulorajat ovat hieman korkeammat.

SATA-komitea esitti yksimielisesti loppumietinnössään (sosiaali- ja terveysministeriön selvityksiä 2009:62), että työmarkkinatuessa luovuttaisiin puolison tulojen perusteella tehtävästä tarveharkinnasta. Komitea katsoi, että tarveharkinnasta luopuminen olisi johdonmukaista pyrittäessä yksilökohtaisiin etuuksiin ja se mahdollistaisi työttömyysturvajärjestelmän yksinkertaistamisen. Työmarkkinatuen tarveharkinta

on ainoa tilanne, jossa kansalainen on vaarassa jäädä kokonaan ilman sosiaaliturvaa puolison tulojen takia.

SATA-komitean ehdotus on mielestäni kannatettava. Muutos olisi kannustinvaikutuksiltaan positiivinen, ja se edistää tasa-arvoa. Työmarkkinatuen tarveharkinta kohdistuu useammin naisiin kuin miehiin ja lapsiperheisiin useammin kuin lapsettomiin. Tähdättäessä tarveharkinnasta luopumiseen ehdotan kristillisdemokraattien eduskuntaryhmän vaihtoehtobudjetin mukaisesti, että työmarkkinatuen puolison tulojen tarveharkintarajaa nostetaan ja tähän tarkoitukseen varataan budjetissa 10 miljoonaa euroa lisää.

Mielipide

Edellä olevan perusteella esitän,

että valtiovarainvaliokunta ottaa edellä olevan huomioon.

Helsingissä 12 päivänä lokakuuta 2010

Päivi Räsänen /kd

ERIÄVÄ MIELIPIDE 2

Perustelut

1 Esitysten tiivistelmä

Sosiaali- ja terveysvaliokunta on lausunnossaan vuoden 2011 talousarviosta ottanut ansiokkaasti kantaa useisiin tärkeisiin kysymyksiin, kuten kuntien laskennallisen valtionosuusjärjestelmän ongelmiin ja muun muassa siihen, että valtionosuuden lisäykset eivät kunnissa ohjaudu valtakunnallisten painopisteiden mukaisesti tai ohjaudu ylimalkaan sosiaali- ja terveyspalveluihin ja että hallituksen esitys valtionosuuksien lisäyksiksi on selvästi riittämätön. Samoin on oikeasuuntaisesti otettu kantaa työmarkkinatuen tarveharkinnan poistamiseen ja ns. EVO-rahoituksen lisäämiseen. Keskeisimmät ongelmakohdat, kuntien talous ja valtionosuudet sekä sosiaalietuudet, jäävät valiokunnan lausunnossa kuitenkin liian vähälle huomiolle.

Ehdotukseni sosiaali- ja terveysministeriön budjetin pääluokkaan ovat osa vasemmistoliiton eduskuntaryhmän vaihtoehtobudjettia vuodelle 2011. Siinä ehdotetaan,

- että kunnallisten sosiaali- ja terveyspalveluiden turvaamiseksi ja parantamiseksi kuntien valtionosuuksia korotetaan tuntuvasti hallituksen esittämästä, koska 70 vuotta täyttäneille ikäihmisille tulee taata oikeus hoivaan ja ulottaa hoivatakuu hoitotakuun tavalla myös hoivapalveluihin sekä parantaa omaishoitajien saamaa korvausta ja mahdollisuutta sijaisen palkkaamiseen jatkuvassa omaisen hoidossa,
- että perusturvan vähimmäisetuudet yhtenäistetään ja korotetaan 750 euroon kuukaudessa. Ehdotuksessa näin korotettavia perusturvan vähimmäisetuuksia ovat työttömyysturvan peruspäiväraha ja työmarkkinatuki, sairausvakuutuksen sairaus-, äitiys- ja vanhempainpäiväraha sekä erityishoitoraha sekä kuntoutusraha ja kansaneläkkeen vähimmäismäärää täydentävä takuueläke,

- että toimeentulotuen perusosaa korotetaan 100 eurolla kuukaudessa ja
- että lapsilisän määrä kokonaisuudessaan tehdään etuoikeutetuksi tuloksi toimeentulotuen perusosaa laskettaessa.

Lisäksi ryhmän vaihtoehtobudjetissa ehdotetaan

- että perheiden tukea lisätään lapsilisiä korottamalla ja
- että sosiaaliturvan muutoksenhakuratkaisujen nopeuttamiseksi sosiaaliturvan muutoksenhakulautakunnan voimavaroja lisätään.

Vasemmistoliiton eduskuntaryhmä on useiden vuosien ajan ehdottanut työmarkkinatuen tarveharkinnan poistamista osana toimenpidekokonaisuutta, jolla ns. köyhyysloukkuja tulisi purkaa ja lisätä työstä saatavien ansiotulojen käteen jäävää osaa samalla, kun perhe on vähimmäisetuuksien saaja. Nyt sosiaali- ja terveysvaliokunta ehdottaa lausunnossaan työmarkkinatuen tarveharkinnan poistamista tai ainakin puolison tulojen vaikutuksen lieventämistä.

Vasemmistoliiton eduskuntaryhmä on uudistanut talousarvioaloitteen työmarkkinatuen tarveharkinnan poistamisesta vuoden 2011 valtion talousarvioon. Siinä esitetään momentille 33.10.51 työmarkkinatuen tarveharkinnan budjettiperusteiseksi poistamiseksi 30 miljoonaa euroa.

2 Valtionosuudet

Julkisen vallan tehtävä on huolehtia yhteiskunnallisen oikeudenmukaisuuden toteutumisesta tuottamalla verorahoitteisesti julkisia palveluita. Niiden hankinta markkinahintaan yksityis sektorilta vaarantaa pieni- ja keskituloisten edellytykset käyttää näitä palveluita. Kun rikkailta kerätään enemmän veroja kuin köyhiltä ja kun ne käytetään edullisten peruspalveluiden tuotantoon, turvataan parhaiten kaikille hyvä ja oikeudenmukainen elämä.

Kunnat ovat julkisten palveluiden tuotannon kannalta keskeisessä asemassa, koska ne ja niiden muodostamat kuntayhtymät tuottavat valtaosan näistä palveluista. Jotta kunnat pystyisivät kohtuudella hoitamaan tehtävänsä, niillä tulee olla riittävät taloudelliset edellytykset. Nyt ei ole niin.

Kaikkiaan indeksikorotukset lisäävät vuonna 2011 sosiaali- ja terveydenhuollon valtionosuuksia noin 94 miljoonaa euroa. Asukasluvun, ikärakenteen ja muiden määrätymistekijöiden muutoksesta johtuva peruspalvelujen valtionosuuden nettokasvu on noin 56,6 miljoonaa euroa.

Hallituksen budjettiehdotuksessa valtionosuutta perustoimeentulon kustannuksiin esitetään nostettavaksi 29 miljoonalla eurolla tähän vuoteen verrattuna. Lisäys kohdentuu pääasiasa viimesijaiseen vähimmäistoimeentuloon eli toimeentulotukimenojen lisääntyneeseen kasvuun, koska toimeentulotuki korkean työttömyyden oloissa on muodostunut yhä suuremmalle osalle ensisijaiseksi toimeentulon lähteeksi. Näin on siksi, että tämäkään hallitus ei budjettiehdotuksissaan ole esittänyt työttömyysturvan vähimmäisetuuksiin, työmarkkinatukeen ja työttömyysturvan peruspäivärahaan tasokorotusta.

Kuntien sosiaali- ja terveydenhuollon peruspalvelujen valtionosuutta ehdotetaan lisättäväksi hallitusohjelman mukaisella 21,25 miljoonalla eurolla. Ehdotuksessa vähäinen määrärahan lisäys halutaan käyttää moneen hyvään tarkoitukseen, muun muassa terveydenhuoltolain ja vammaispalvelulain uudistusten toteuttamiseen, neuvolatoimintaan, koulu- ja opiskelijaterveydenhuoltoon sekä lapsiperheiden kotipalvelujen vahvistamiseen. Sosiaali- ja terveysvaliokunta nostaa lausunnossaan näiden lisäksi aivan oikein esiin tarpeen lisätä resursseja päihdeäitien hoidon järjestämiseen, koska Raha-automaattiyhdistyksen kautta tapahtuva rahoitus tähän on vähenemässä. Yleisemminkin on syytä selvittää rajanvetoa sosiaali- ja terveydenhuollon budjettirahoituksen ja Raha-automaattiyhdistyksen avustusrahoituksen välillä.

Suomen kuntaliiton valiokunnalle esittämän arvion mukaan pelkästään kunnille määrättyjen uusien tehtävien kustannusvaikutus on jopa 100 miljoonaa euroa suurempi kuin hallituksen esittämä.

Näiden tärkeiden hankkeiden lisäksi kuntien tuottamat ikäihmisten hoivapalvelut ovat täysin riittämättömät. Samoin omaishoitajien ylivoimaista työtaakkaa on helpotettava. Vasemmistoliiton eduskuntaryhmä on esittänyt talousarvioaloitteet määrärahan lisäyksiksi myös näihin tarkoituksiin, josta jäljempänä on tarkempi esitys. Samoin ryhmä on esittänyt omaishoitajan palkkion säätämistä verovapaaksi.

Sosiaali- ja terveysturvan keskusliitto (STKL) esitti Sosiaalibarometri 2010 -tutkimuksen julkistamistilaisuudessa arvion, että sosiaalipalvelujen turvaamisedellytykset heikentyvät vuonna 2010 yli neljäsosalla kunnista ja taloudelliset resurssit lähes puolella alueista ja että perusterveydenhuollon palvelujen turvaamisedellytykset heikentyvät kolmasosassa kunnista ja taloudelliset resurssit puolessa terveyskeskuksia.

STKL arvioi, että kuluvana vuonna palvelujen vähentäminen on käynnistynyt. Yksi neljäsosa sosiaali- ja terveysjohdosta ennakoii karsintoja kuluvana vuonna. Samanaikaisesti taantuma on kasvattanut palvelutarpeita. STKL:n mukaan riskinä on uuden, erityisesti nuorten syrjäytyneiden ryhmän syntyminen. Kyselyvastausten viesti on selvä: Tarvitaan valtionosuuksien määräraikainen korotus valtionvelan kasvamisesta huolimatta.

Tilanteessa, jossa yhä useamman kunnan talous ja sen myötä myös kyky tuottaa laadukkaita sosiaali- ja terveyspalveluita uhkaa vakavasti heikentyä, valtion taloudellinen tuki kunnille ei ole riittävä. Siksi esitän vasemmistoliiton eduskuntaryhmän kannan mukaisesti, että valtiovarainvaliokunta lisää kuntien sosiaali- ja terveydenhuollon valtionosuuksia.

Esitän momentille 28.90.30 lisättäväksi 680 miljoonaa euroa, josta

— sosiaali- ja terveydenhuollon valtionosuuksien korottamiseen 450 miljoonaa euroa,

- ikäihmisten hoivatakuun toteuttamiseen 150 miljoonaa euroa,
- omaishoidon kehittämiseen 30 miljoonaa euroa ja
- vaikeavammaisten avustajapalvelujen kehittämiseen 50 miljoonaa euroa.

3 Vähimmäisetuudet

Tällä hetkellä pienimmät etuudet eivät turvaa ihmisarvoista elämää. Pienimpiin etuihin kohdistuu myös ankarampi verotus kuin palkkatuloihin, joiden verotusta keventää erityisesti kunnallisverotuksen ansiotulovähennys ja muut pelkääntään ansiotuloon kohdistuvat vähennykset.

Nurinkurista on se kun että kun lapsilisään tehdään korotuksia, kaikkein vaikeimmissa asemassa olevilta korotus leikataan pois toimeentulotukea pienentämällä. Lapsilisän korotukset jäävät saamatta kaikkein vaikeimmissa asemassa olevilta toimeentulotukea saavilta perheiltä ja yksinhuoltajilta, koska lapsilisän jokainen sentti leikkaa perheen toimeentulotukea.

Vasemmistoliiton eduskuntaryhmän vaihtoehtobudjetissa ehdotetaan suurimmissa toimeentulovaikeuksissa olevien perheiden kasvatustehävän tukemiseksi, että lapsilisän määrä kokonaisuudessaan tehdään etuoikeutetuksi tuloksi toimeentulotuen perusosaa laskettaessa. Vuonna 2011 toimeentulotuen menot nousisivat esityksen johdosta 35 miljoonaa euroa. Tästä syystä esitetään momentille 33.60.35 lapsilisien määräämiseksi budjettiperusteisesti toimeentulotuessa etuoikeutetuksi tuloksi 35 miljoonaa euroa.

Lisäksi ehdotetaan toimeentulotukeen 100 euron tasokorotusta kuukaudessa taloudellisesti kaikkein vaikeimmissa asemassa olevien perheiden aseman helpottamiseksi. Tästä syystä esitetään momentille 33.60.35 toimeentulotuen perusosan budjettiperusteiseksi nostamiseksi 100 eurolla kuukaudessa 100 miljoonaa euroa.

Lisäksi ryhmäni vaatii perheiden tukemiseksi, että kaikkia lapsilisiä korotettaisiin 15 eurolta joko lakisääteisesti tai sitten lapsilisiin maksettavana ylimääräisenä lisänä. Vuonna 2011 lapsilisämenot nousisivat esityksen johdosta 165 miljoonaa euroa. Tästä syystä esitetään mo-

mentille 33.10.51 lapsilisien budjettiperusteiseksi korottamiseksi 15 eurolla kuukaudessa 165 miljoonaa euroa.

4 Syyperusteinen vähimmäisturva

4.1 Tasokorotus takuueläkkeeseen

Vasemmistoliiton eduskuntaryhmän vaihtoehtobudjetissa ehdotetaan takuueläkkeen korottamista jo päätetystä 685 eurosta kuukaudessa 750 euroon kuukaudessa 1.7.2011 lukien.

Ehdotus nostaisi takuueläkkeen määrää 65 euroa kuukaudessa ja toisi etuuden piiriin arviolta 218 000 uutta pieneläkeläistä jo takuueläkesityksen 120 000 takuueläkkeen saajan lisäksi.

Koko vuoden lisäkustannus eläkemenoihin nousisi noin 216 miljoonaa euroa.

Vuonna 2011 takuueläkkeen eläkemenot nousisivat esityksen johdosta 108 miljoonaa euroa. Arvio tässä on laskettu vuoden 2008 eläkkeensaajien aineistolla, ja lopputulos riippuu myös käytetystä inflaatiokorjauksesta. Tästä syystä esitetään momentille 33.40.60 takuueläkkeen budjettiperusteiseen korottamiseen 1.7.2011 lukien 750 euroksi kuukaudessa 108 miljoonaa euroa.

Täyden kansaneläkkeen ja takuueläkkeen taso on erittäin alhainen kohonneisiin ja kohoaviin elinkustannuksiin nähden. Eläkkeensaajan asumistuen ja pienen eläkkeen indeksitarkistukset eivät riitä kohoavien vuokrien ja energialaskun kattamiseen. Pelkkää kansaneläkettä saavien ihmisten itsensä maksamat omavastuut terveydenhuollossa ovat Euroopan korkeimpia ja lääkkeiden korvaustaso alhaisimpia.

Takuueläkeuudistuksen ehdottomiin vahvuksiin kuuluu se, että takuueläke turvaa toimeentulon nykyistä paremmin erityisesti lapsuudesta saakka sairaille ja vammaisille, jotka ovat kansaneläkkeensaajina pitkään. Takuueläke nostaa myös eläketasoa merkittävästi sellaisilla henkilöillä, joiden kansaneläketaso jää pieneksi lyhyen Suomessa asumisajan vuoksi.

Hyväksytyn esityksen heikkous on kuitenkin se, että 686 euron eläkkeen saaja, joka saa yhdenkin euron takuueläkettä suurempaa eläkettä, on takuueläkkeen säätämisen jälkeenkin pienitu-

loinen eläkeläinen, jonka tulot eläkkeensaajan asumistuen jälkeen jäävät alle 1 000 euron kuukaudessa. Tästä huolimatta hän ei hyödy takuueläkkeen säätämisestä mitään. Tältä osin takuueläkkeen rajausta on ongelmallinen ja jättää sijaa arvostelulle.

Mielestäni esityksen lähtökohtana olisi tullut olla pientä työeläkettä saavien eläkeläisten oikeutettu vaatimus eläkkeen korottamisesta. Hallituksen esitys valiokunnan hyväksymässä muodossa synnytti pieniin eläkkeisiin jyrkän portaan, johon osa eläkeläisistä kompastuu. Nykyinen eläketulovähenteinen kansaneläke pienenee tasaisen lineaarisesti muiden tulojen — lähinnä työeläketulojen — kasvaessa aina 1 200 euroon saakka. Hyväksytyssä muodossaan takuueläkemalli jättää 686 euron ja 1 200 euron väliselle tuloalueelle joukon eläkeläisiä, jotka ovat aidosti pienituloisia, mutta joiden eläke ei takuueläkkeen ansiosta paranisi lainkaan. Tällaisia takuueläkettä vaille jääviä kansaneläkettä ja pientä työeläkettä saavia on kaikkiaan 554 000 pieneläkeläistä.

Vähimmäisturvan osalta Vasemmistoliiton eduskuntaryhmä ehdottaa toimeentuloturvan vähimmäisetuuksien yhtenäistämistä ja tuloköyhyyden vähentämiseen tähtäävää sosiaalipoliittista linjausta. Vähimmäisturvan osalta ehdotan perusturvan etuuksien yhtenäistämistä ja korottamista 750 euroon kuukaudessa.

4.2 Ehdotus sairausvakuutuslain vähimmäispäivärahaetuudeksi

Vasemmistoliiton eduskuntaryhmän vaihtoehtobudjetissa ehdotetaan sairausvakuutuslain vähimmäispäivärahojen, kuten sairaus-, äitiys-, vanhempainpäivärahan ja erityishoitorahan sekä kuntoutusrahojen, korottamista nykyisestä 551,04 eurosta kuukaudessa 750 euroon kuukaudessa, mitä on ehdotettu myös yksinäisen henkilön täyden kansaneläkkeen tasoksi 1.7.2010 lukien. Sairausvakuutuksen päivärahaa maksetaan nykyisten säännösten mukaan kuukaudessa noin 25 päivältä, joten vasemmistoliiton eduskuntaryhmän ehdottama uusi vähimmäispäivärahan taso kuukauden 25 maksupäivän mukaan lasketuna olisi nykyisen 22,04 euron sijasta 30 euroa

päivässä ja korotusta 7,96 euroa päivässä. Vuonna 2011 sairausvakuutuksen päivärahamenot nousisivat esityksen johdosta 27,8 miljoonaa euroa. Esityksen kustannukset sisältävät myös vähimmäispäivärahoihin ehdotetun lapsikorotuksen käyttöönottamisen aiheuttamat 5 miljoonan euron lisäkustannukset puolelta vuodelta. Tästä syystä esitetään momentille 33.30.60 sairausvakuutuksen vähimmäispäivärahojen budjettiperusteiseen korottamiseen 1.7.2011 lukien 750 euroksi kuukaudessa 27 800 000 euroa.

4.3 Työttömyysturva

4.3.1 Työmarkkinatuen ja peruspäivärahan tasokorotus

Vasemmistoliiton vaihtoehtobudjetissa ehdotetaan työmarkkinatuen ja työttömyysturvan peruspäivärahan korottamista nykyisestä 551,04 eurosta kuukaudessa 750 euroon kuukaudessa 1.7.2010 lukien (34,88 euroa/päivä, korotus nykyiseen 9,25 euroa/päivä), mikä on myös ehdotus yksinäisen henkilön täyden takuueläkkeen tasoksi 1.7.2010 lukien.

Vuonna 2011 työttömyysturvan peruspäivärahan ja työmarkkinatuen päivärahamenot nousisivat tämän esityksen johdosta 244 miljoonaa euroa. Tästä syystä esitetään momentille 33.20.51 työttömyysturvan peruspäivärahan budjettiperusteiseen korottamiseen 1.7.2011 lukien 750 euroksi kuukaudessa 36 600 000 euroa ja momentille 33.20.52 työmarkkinatuen budjettiperusteiseen korottamiseen 1.7.2011 lukien 750 euroksi kuukaudessa 207 400 000 euroa.

Vaihtoehtobudjetin esityksen mukaan työmarkkinatuki ja työttömyysturvan peruspäivärahan taso kytkettäisiin suoraan kansaneläkeläisissä olevaan säännökseen täyden takuueläkkeen määrästä. Eläketason myöhemmät muutokset nostaisivat ehdotetulla tavalla automaattisesti työmarkkinatukea ja työttömyysturvan peruspäivärahaa.

4.3.2 Työmarkkinatuen tarveharkinnan pois-taminen

Vasemmistoliiton eduskuntaryhmän vaihtoehtobudjetissa ehdotetaan nykyisen tarveharkinnan

poistamista kokonaan työmarkkinatuesta yksilölliseen työttömyysturvaan kuulumattomana köyhäinhuoltovaltion jäänteinä. Uudistus merkitsi työmarkkinatuella olevan kohtelun yhdenmukaistamista ansiosidonnaisella työttömyysturvalla olevaan nähden. Ehdotus poistaisi työttömän työmarkkinatuen riippuvuuden puolison tuloihin ja työttömän omiin pääomatuloihin. Samalla poistuisi eräs työllistymistä estävä ja köyhyyshoukkua ylläpitävä mekanismi syyperusteisesta vähimmäisturvasta.

Vuonna 2011 työttömyysturvan peruspäivärahan ja työmarkkinatuen päivärahamenot nousisivat tämän esityksen johdosta 30 miljoonaa euroa. Tästä syystä esitetään momentille 33.20.52 työmarkkinatuen budjettiperusteiseen tarveharkinnan poistamiseen 1.1.2011 lukien 30 miljoonaa euroa.

Niin ikään työllistymisen helpottamiseksi ehdotetaan, että asumistuessa ja toimeentulotuessa etuuden tulosidonnaisuutta lievennettäisiin oleellisesti nykyisestä. Asumistukilakiin ehdotetaan muutosta, joka mahdollistaisi kaikille työttömille työnhakijoille ottaa vastaan alle kuuden kuukauden mittaisia työsuhteita ilman, että ansiotulot leikkaisivat asumistukea. Samoin ehdotetaan, että toimeentulotuen saaja voisi ansaita 30 prosenttia ansiotuloista ja enintään 300 euroa kuukaudessa (nykyisen 20 prosentin ja 150 euron kuukaudessa sijasta) ilman, että tällaiset vähäiset ansiotulot leikkaisivat toimeentulotukea. Ehdotuksilla pyritään myös niin sanottujen byrokraatialoukkujen purkamiseen. Vuonna 2011 työttömyysturvan peruspäivärahan ja työmarkkinatuen päivärahamenot nousisivat tämän esityksemme johdosta 20 miljoonaa euroa. Tästä syystä esitetään momentille 33.10.54 asumistuen budjettiperusteiseen parantamiseen 20 miljoonaa euroa.

Vasemmistoliiton tavoitteena on, ettei alle 10 000 euron vuositulosta maksettaisi veroa. Ensi vaiheessa pienten etuuksien verotusta kevennettäisiin nostamalla perusvähennys 3 000 euroon hallituksen ehdottamasta 2 250 eurosta vuodelle 2011. Uudistuksen kokonaiskustannus olisi kaikkiaan 289 miljoonaa euroa vuositasolla.

Perusturvan tasojen yhtenäistäminen antaa myös mahdollisuuden edetä perustulon (kansalaistulon) suuntaan silloin, kun siihen on yhteiskunnassa valmiutta.

5 Sosiaalipalvelut ja asiakkaan asema

5.1 Vanhusten asema

Hallitus on kirjoittanut ohjelmaansa kauniita sanoja vanhusten asemasta. Voimavaroja niiden toteuttamiseen ei kuitenkaan ole esitetty riittävästi tässäkin budjetissa. Vasemmistoliiton eduskuntaryhmä on esittänyt säädettäväksi vanhustalulain (2006) ja lain ikäihmisten hoidosta (2008), jotka takaisivat riittävän turvan kaikille vanhuksille. Niiden kustannukset olisivat valtiolle noin 100—150 miljoonaa euroa. Vasemmistoliiton eduskuntaryhmä ehdotti erillisellä talousarvioaloitteella 150 miljoonan euron lisäystä vuodelle 2011.

5.2 Omaishoidon tuen kehittäminen ja vaikeavammaisten avustajapalvelut

Myös omaishoidon tuen kehittäminen on jäänyt budjetissa edelleen resursoimatta. Siihen tarvitaan vähintään 120 miljoonaa euroa hallitusohjelmakaudella. Samoin hallitus lupasi ohjelmassaan kehittää vammaisten avustajapalveluita vaiheittain. Nyt pää on budjettiesityksessä saatu myönteisesti auki, mutta hallituksen budjettiesitys on riittämätön.

5.3 Sosiaaliturvan hakijoiden oikeusturvassa edelleen vakavia puutteita

Sosiaaliturva-asioiden oikeudellisessa muutoksenhaussa on kysymys asioista, jotka liittyvät erilaisiin kansalaisten kriisi- ja muutostilanteisiin, kuten sairauteen, työkyvyttömyyteen ja kuntoutuksen tarpeeseen.

Vuonna 2006 Vanhasen I hallitus vei enemmistöllään eduskunnassa läpi esityksen (laki sosiaaliturvan muutoksenhakulautakunnasta), jolla sosiaaliturvan muutoksenhaussa tarkastuslautakunnan nimi muuttui sosiaaliturvan muutoksenhakulautakunnaksi ja jolla lakkautettiin Kansaneläkelaitoksen yhteydessä toimivat alueelliset sosiaalivakuutuslautakunnat. Uudel-

la lailla siirrettiin alueellisten lautakuntien tehtävät Helsingissä toimivalle sosiaaliturvan muutoksenhakulautakunnalle (entinen tarkastuslautakunta). Laki lakkautti jo yli 40 vuotta toimineet alueelliset sosiaalivakuutuslautakunnat Lahdesta, Turusta, Seinäjoelta, Kuopiosta ja Oulusta (StVM 34/2006 vp — HE 167/2006 vp).

Arvioin vuonna 2006 omassa vastalauseessani (StVM 34/2006 vp — Vastalause 1) lainmuutosta muun muassa siten, että se pidentää entistään pitkiä valitusaikoja (Helsingissä kokonaisvalitusaika oli tuolloin jo 1,5 vuotta) ja että uusi laki poistaa valitusten käsittelystä paikallisen asiantuntemuksen, mikä saattaa heikentää valittajien oikeusturvaa ja on vastoin asioiden käsittelyn läheisyysperiaatetta. Arvioni tulevasta kehityksestä on osoittautunut oikeaksi.

Lisäksi vuoden 2008 lainuudistuksella valitusasioiden käsittelyaikoja oli määrä lyhentää keskimääräisestä 13 kuukaudesta 6 kuukauteen (StVM 8/2008 vp — HE 58/2008 vp). Pahimmillaan keskimääräinen käsittelyaika sosiaaliturvan muutoksenhaussa kokonaisuudessaan kas-

voi 17 kuukauteen, ja vaikka käsittelyaika edellisestä vuodesta laski 2,2 kuukaudella, on 14,8 kuukauden käsittelyaika sosiaaliturvaetuuksissa täysin kohtuuton.

Valtion talousarviossa vuodelle 2011 sosiaaliturvan muutoksenhakulautakunnalle on varattu 4 475 000 euroa. Varattu määräraha on riittämätön, ja sitä tulisikin eduskunnan budjettikäsittelyssä korottaa.

Esitän momentille 33.01.03 sosiaaliturvan muutoksenhakulautakunnan toimintamenoihin lisäystä 405 000 euroa.

Mielipide

Edellä olevan perusteella esitän,

että valtiovarainvaliokunta lisää 680 miljoonaa euroa momentille 28.90.30 sosiaali- ja terveydenhuollon käyttökustannusten valtionosuuteen ja

että valtiovarainvaliokunta muutoin ottaa edellä olevan huomioon.

Helsingissä 12 päivänä lokakuuta 2010

Erkki Virtanen /vas

ERIÄVÄ MIELIPIDE 3

Perustelut

Laiminlyödessään kuntapalvelut hallitus hajoittaa hyvinvoinnin perustaa

Kuntapalveluiden tila on edelleen huolestuttava. Sosiaali- ja terveydenhuollon menot ovat jatkuvasti kasvussa. Kunnille annetut uudet velvoitteet lisäävät kuntien menoja, samoin kuin väestön ikääntyminen. Ongelmana on nähtävä myös se kalliiksi tuleva kehitys, jossa ennaltaehkäisevien toimien sijaan palveluiden painopiste on siirtynyt korjaaviin palveluihin. Kasvanut työttömyys on paitsi vähentänyt kuntien saamia verotuloja myös lisännyt toimeentulotuen tarvetta. Päivähoidon, koulutuksen, päihdepalvelujen, terveydenhuollon ja vanhustenhoivan saataavuus ja laatu tulee turvata koko maassa.

Olemme toistuvasti vaatineet hallitukselta vakavampaa otetta kuntatalouden korjaamiseksi muun muassa kuntarakenteen uudistusten, terveydenhuollon palveluremontin ja riittävän rahoituksen turvaamisen kautta. Hallituksen laiminlyöntien takia kunnat lomauttavat ja karsivat palvelujaan. Lomautukset koskevat suurimmaksi osaksi juuri sosiaali- ja terveydenhuollon henkilöstöä. Säästötoimet ovat heikentäneet peruspalveluiden tuottamista ja niiden laatua. Palveluista tinkiminen kohdentuu kaikkein kovimmin jo ennestään heikoimmilla oleviin kansalaisiin, sillä he ovat palveluista eniten riippuvaisia.

Sosialidemokraatit haluavat toimivuutta ja laatua lapsiperheiden ehkäiseviin palveluihin, ikäihmisten hoivaan ja terveydenhuoltoon. Kunnille tulee turvata niille asetettujen uusien velvoitteiden vaatimat resurssit. Esimerkiksi vammaispalvelulain uudistus tuli voimaan vuoden 2009 syksyllä, ja sen toimeenpano laajenee ensi vuonna, neuvolatoiminnan ja koulu- ja opiskeluterveydenhuollon säädöksiä täsmennetään, päihdeäitien hoidon järjestämistä pitäisi laajentaa ja lapsiperheiden kotipalvelua vahvistaa. Myös pitkään valmisteltu terveydenhuoltolaki pyritään saamaan voimaan. Tähän kaikkeen on varattu

korotusta valtionosuuksiin 21,3 miljoonaa euroa ensi vuodelle. Korotus on täysin riittämätön huomioiden kuntien tarpeet ja niille osoitetut tehtävät. Ikäihmisten toimintakyvyn ylläpitämiseen ja parantamiseen on panostettava huomattavasti nykyistä enemmän. Ikääntyminen on huomioitava kaikessa päätöksenteossa, niin asuntorakentamisessa, yhdyskuntasuunnittelussa, liikunta- ja kulttuuripalveluissa kuin muissa terveyttä edistävissä palveluissa. Ikäihmisten järjestö- ja vapaaehtoistoimintaan tulee kunnissa panostaa. Toimintakykyä ylläpitävien palvelupanostusten lisäksi tarvitaan lisäresursseja mm. ikäihmisten kotipalveluihin, palveluasumiseen ja laitoshoidon laadun parantamiseen.

Jos nyt olemassa oleviin ikäihmisten hoivapalveluiden laadun puutteisiin ei heti tartuta ja edellytetä toimia palveluiden laadun varmistamiseksi, ollaan suurten ikäluokkien tullessa palveluiden piiriin kestäättömässä tilanteessa. Tämän vuoksi palveluiden laadun parantamisessa on edettävä nopeasti. Jotta resurssien kohdentaminen oikeaan tarkoitukseen varmistetaan, tarvitaan vanhustenhuollosta oma lakinsa.

Pitkäaikaissairaiden, vammaisten ja iäkkäiden apua tarvitsevien henkilöiden hoito ei voi toteutua ilman omaishoitoa. Omaishoitajien työpanos on samaa luokkaa kuin koko sosiaali- ja terveysalan hoitohenkilökunnan tekemä työ. Pääasiallisesti läheistään auttavia omaishoitajia on Suomessa noin 300 000. Omaishoidon tuen myöntämisen käytännöt ovat hyvin vaihtelevia eri puolilla maamme, eikä tuen piiriin pääsykään takaa aina lakisääteisiä vapaapäiviä ja muita tukipalveluita. Omaishoitajien ja hoidettavien terveyttä ja hyvinvointia on tuettava takaamalla heille riittävät kunnalliset palvelut.

Lasten ja nuorten mielenterveyspalveluiden tarve on kasvanut, mutta palveluita ei ole kunnissa pystytty lisäämään tarvetta vastaavasti. Katsomme valtion ja kuntien säästävän huomattavasti kalliimmista korjaavista toimenpiteistä osoittamalla tähän rahaa. Myös päihdepalvelui-

den alasajo on pysäytettävä. Nyt päihdeongelmallisilla on suuria vaikeuksia päästä palveluiden piiriin ja kuntoutukseen sekä pitkille kuntoutusjaksoille.

Mm. edellä mainittujen epäkohtien korjaamiseksi on sosiaali- ja terveystoimen valtionosuuksiin tehtävä 190 miljoonan euron lisäys. Lisäystä tulee käyttää riittävän lisähenkilökunnan palkkaamiseen sosiaali- ja terveydenhuoltoon.

Kuntien vastuulla olevat peruspalvelut tarvitsevat riittävän rahoituspohjan tässä ja nyt. Valtionosuuksia kunnille on lisättävä.

Päihdeongelmien hoitoon erikoistuneiden ensikotien ja avopalveluyksiköiden toimintaa on kehitetty Raha-automaattiyhdistyksen (RAY) tuella. Rahoitusvastuun päihdeäitien kuntoutuksesta piti siirtyä valtiolle tämän vuoden lopussa. Näin ei kuitenkaan käynyt. Ensi vuoden budjettiin päihdeäitien kuntoutukseen tarvittavat varat aiotaan kohdentaa yleisenä valtionosuutena kunnille. Kuntien tarpeet ovat kuitenkin niin suuret, ettei rahoituksen kohdentumista päihdeäitien hoitoon kuntien yleisestä valtionosuudesta voida taata. Siksi tähän tarkoitukseen on osoitettava erillinen 3,5 miljoonan euron määräraha sosiaali- ja terveydenhuollon hankerahoituksen kautta eli momentille 33.60.31.

Nuorten syrjäytymisen ehkäisy kunnissa keskeiseen asemaan

Nuorten syrjäytymistä ja rakenteellista työttömyyttä on torjuttava tehokkain toimin. Osoitaisimme korvamerkittyä valtionosuutta 60 miljoonaa euroa suoraan kuntien kautta tapahtuvaan työllistämiseen. Kuntien ja TE-toimistojen yhteistyönä toteutettavan kuntouttavan työtoiminnan laatua on syytä parantaa huomioiden asiakasnäkökulma. Kunnissa on myös tehtävä etsivää työtä syrjäytymisuhan alla olevien nuorten aktivoimiseksi sekä verkostoimiseksi paikallisiin yrityksiin tai oppilaitoksiin. On lisättävä toimenpiteitä työttömien työllistämiseksi kuntiin ja kuntayhtymiin.

Toimeentulotukilakia esitetään muutettavaksi niin, että alle 25-vuotiaan kieltäytyessä koulutuksesta voidaan toimeentulotuen perusosaa alentaa. Tämän myötä aiotaan leikata myös toi-

meentulotukimenoja valtionosuuksista kahdella miljoonalla. Vaikka eri toimet nuorten aktivoimiseksi ovat kannatettavia, on menojen aleneminen toimeentulotuen alentamisesta johtavana hankala arvioida, eikä tällaista leikkausta toimeentulotukimenoihin tule tehdä.

Sosialidemokraatit vaativat konkreettisia parannuksia pienituloisten toimeentuloon

Pienimpien etuuksien indeksiin sitominen tai takuueläke ei tuo konkreettista parannusta pienituloisimpien asemaan, kun verot ja asiakasmaksut nousevat ja sosiaaliturvan etuuksien, kuten työmarkkinatuen ja asumistuen, jälkeenjääneisyyteen tai terveydenhuollon ns. maksukattojen tasoon ei puututa. Mm. työttömän peruspäivärahan ja asumistuen jälkeenjääneisyyden takia ihmisten toimeentuloa joudutaan paikkaamaan usein toimeentulotuella. Ensisijaisia etuuksia on korotettava toimeentulotukiriippuvuuden vähentämiseksi.

Työmarkkinatukea ja työttömyysturvan peruspäivärahaa on korotettava kahdella eurolla päivässä. Samalla nousisi ansiosidonnaisen turvan taso. Yhdessä yleisen asumistuen ja kunnallisverotuksen perusvähennyksen korotuksen kanssa toimeentulon kohennus mm. työttömälle olisi kuitenkin tuntuvampi.

Työmarkkinatuen tarveharkinta on raaka leikkuri ja johtaa toimeentulon pitkäaikaiseen vaarantamiseen. Lapsettomalla pariskunnalla työmarkkinatukea aletaan vähentää, jos puolison palkkatulot ovat kuukaudessa 1 384 euroa tai enemmän. Työmarkkinatukea ei makseta lainkaan, jos puolison tulot ovat 2 461 euroa tai enemmän. Tarveharkinta on paitsi toimeentulo-ongelma myös tasa-arvoongelma: työmarkkinatuen saajista enemmistö on miehiä, mutta tarveharkinnan vuoksi alennettua työmarkkinatukea saavista valtaosa on naisia. Tarveharkinta koskee myös vanhempiensa kanssa asuvia täysi-ikäisiä lapsia, jotka eivät täytä työssäoloehtoita. Vanhempien tulojen ylittäessä 1 781 euroa/kk tuki vähenee, ja tulojen ylittäessä 2 331 euroa/kk työmarkkinatuesta vähennetään 50 %. Köyhyyden vähentämiseksi ja oikeudenmukai-

suuden lisäämiseksi sosialidemokraatit esittävät työmarkkinatuen tarveharkinnan poistoa.

Työttömyysturvaa tulee jatkossakin kehittää ja tehdä siihen myös korotuksia niin, että toimeentulokiriippuvuus ratkaisevasti vähenee. Samalla tulee huolehtia riittävästä kannustimista työllistymiseen sekä tehokkaista työvoimapalveluista.

Yleisen asumistuen tasoa on parannettava korottamalla tuen perusteena olevien asumistukimenojen ja huomioon otettavien tulojen enimmäismääriä ja lieventämällä asunnon pinta-alaan liittyviä rajoituksia. Asumistukea tulisi voida saada nykyistä korkeammilla tuloilla. Nyt asumistuki alkaa leikkautua pois jo toimeentulotuen tasoilla tulomäärillä, ja esimerkiksi puolisoiden yhteenlasketuilla n. 3 000 euron bruttotuloilla asumistukea ei saa lainkaan. Erityisesti lapsiperheiden tukiperusteiden tasoa tulisi korjata nostamalla enimmäisasumistukeen oikeutetut tulot tasolle, joka vastaa toimeentulotuen perusosan ja asumismenojen omavastuuosuuden (20 %, kun tukiprosentti on 80 %) yhteistä määrää.

Eläkkeensaajien asumistukea on parannettava, jotta voidaan korvata eläkeläisille mm. heidän asumiskustannustensa nousu. Olemme esittäneet eläkkeensaajien asumistuen määrän korottamista nykyisestä 85 prosentista 95 prosenttiin asumistukilain mukaisista huomioon otettavista vuotuisista asumismenoista sekä eläkkeensaajien asumistuessa hyväksyttävien asumiskustannusten enimmäismäärien korottamista 10 prosentilla. Tämä tehtäisiin vuosittaisen tarkistuksen lisäksi (ks. LA 120/2008 vp).

Lapsiperheiden toimeentulotuen tasoa tulee nostaa. Toimeentulotukea saavat perheet eivät hyödy lapsilisän indeksiin sitomisesta ym. Siksi ehdotamme toimeentulotuessa olevien lapsen perusosien tason nostamista noin 30 eurolla kuuksina.

Yleistä asumistukea on parannettava silmälläpitäen mm. lapsiperheitä sekä pienituloisia työsikäyviä. Asumistuki on tehokas tapa auttaa erityisesti pienipalkkaisten työntekijöiden toimeentuloa kaupunkiseuduilla, sillä asumistuki on sidottu asumiskustannuksiin, jotka ovat kau-

pungeissa suuret. Nykyisellään asumistuki alkaa leikkautua pois jo toimeentulotuen tasoilla tulomäärillä, ja esimerkiksi puolisoiden yhteenlasketuilla n. 3 000 euron bruttotuloilla asumistukea ei saa lainkaan. Asumistuen saajista huomattava osa täydentää tukea toimeentulotuella, joten parannuksen myötä pienenisivät toimeentulotukimenot.

Sosiaaliturvan muutoksenhaussa oikeusturva varmistettava

Sosiaaliturvan muutoksenhakulautakunnan käsittelyajat ovat edelleen perusoikeuksien vastaisia. Apulaisoikeuskansleri on toistuvasti huomauttanut käsittelyajoista. Hallitus ilmoittaa nopeuttavansa sosiaaliturvan muutoksenhakulautakunnan käsittelyaikoja. Tätä varten on lautakunnalle turvattava myös riittävät määrärahat. Määrärahoista puuttuva 600 000 euroa on lisättävä lautakunnan toimintamenoihin.

Veteraanien ja invalidien kuntoutustarpeet kohdattava

Rintamaveteraanien keski-ikä oli viime vuoden lopussa 87 vuotta. Veteraanien kuntoutustoiminnan tavoitteena on tukea itsenäistä selviytymistä ja siten lisätä ikääntyvien veteraanien ja näiden puolisoiden mahdollisuuksia asua kotona mahdollisimman pitkään. Kuntoutustoiminnan määrärahaa on nostettava hallituksen esittämästä.

Kaikki sotainvalidit ovat jo ikääntyneitä, ja heidän vaivansa saattavat olla hyvinkin moninaisia. Sotilasvammalaissa olevien haitta-asterajojen lieventämiseen on suuri tarve. Esitämme sotainvalidien ns. haitta-asterajan alentamista avopalveluissa. Jatkossa haitta-asterajat on syytä poistaa kokonaan.

Pitkäaikaissairaille helpotusta terveydenhuollon maksukattojen yhdistämisellä

Hallitus ei ole vielä kukaan alentanut terveydenhuollon maksukattoja, mikä olisi tarpeen pienituloisten paljon sairastavien aseman kohentamiseksi. Tämän vuoden elokuussa asiakasmaksut nousivat jälleen. Eräiden pienimpien etuuksien korotus viedään siten monelta pienituloiselta

toisella kädellä pois. Maksukattojen yhdistämiseen on osoitettava rahoitusta.

Valmisteveroihin esitettyä suurempi korotus

Vuoden 2011 alusta toteutuvaa makeisten, jäätelön ja virvoitusjuomien valmisteveroa ja sen korotusta on pidettävä terveyden edistämisen kannalta erittäin kannatettavana. Näiden tuotteiden kulutus on viime vuosikymmenellä lisääntynyt merkittävästi ja reaalihintana laskenut. Myös annuskoot ovat jatkuvasti kasvaneet. Suomalainen ruokakulttuuri on muodostunut napostelukulttuuriksi, jossa aterioita korvataan sokerisilla välipaloilla. Veroratkaisuilla on vaikutusta mm. lasten ja nuorten lihomiseen sekä hammassairauksien torjuntaan. Ensi vuodelle esitetyjä veroja on kuitenkin pidettävä edelleen kovin alhaisina, jos tavoitteena on saavuttaa terveysvaikutuksia. Esim. Tanskassa makeisvero on yli kolminkertainen (2,39 euroa kilolta, hallituksen esityksessä 0,75 euroa kilolta) ja virvoitusjuomavero kaksinkertainen (15 senttiä litralta, esityksessä 7,5 senttiä litralta). Makeisveroa on syytä korottaa hallituksen esittämää enemmän. Myös alkoholi- ja tupakkaveroa on syytä korottaa.

Lisärahoitusta oikeuslääkintään

Lääninhallitusten lakkauttamisen yhteydessä oikeuslääkintätoiminta siirtyi THL:een vuoden 2010 alusta lukien. Vuoden 2010 aikana ovat sosiaali- ja terveyshallituksen lakkauttamisesta alkaneet oikeuslääkintätoiminnan koordinoimattomuudesta johtuvat ongelmat tulleet näkyviin. Lääninhallituksiin ei perustettu aikanaan tarvittavaa määrää uusia virkoja, ei edes tarvittavia oikeuslääkinnän erikoistumisvirkoja, korvaamaan

nykyisten oikeuslääkäreiden eläköitymistä. Suomessa on tällä hetkellä 27 työkäistä oikeuslääkärinä. Oikeuslääketieteen erikoislääkärikoulutuksen rahoitus on järjestettävä ensi vuoden alusta lukien. Lisärahoitusta tarvitaan neljään uuteen erikoistumisvirkaan. Vuodesta 2012 on virkoja vuosittain lisättävä kahdella uudella virralla.

Sähköisen tiedonvaihtojärjestelmän rakentamista EU:n sosiaaliturvalainsäädännön soveltamiseksi tuettava

Euroopan unionin sosiaaliturvalainsäädännön soveltamisessa siirrytään 1.5.2012 mennessä sähköiseen tiedonvaihtoon. Yhdenmukaisiin tietojärjestelmiin ja sähköisiin asiakirjoihin siirtymisellä tehostetaan jäsenmaiden välistä tiedonvaihtoa ja turvataan paremmin myös kansalaisten oikeuksia. Suomessa yhteyspiste sijoitetaan Kansaneläkelaitokseen. EU:n komissio rahoittaa kansainvälisen rakentamisen osuuden. Jokainen jäsenvaltio vastaa kansallisen rakentamisesta. Suomen yhteyspisteen rakentamiskustannuksiksi on valtion vuoden 2011 talousarvioesityksessä arvioitu 2,5 miljoonaa euroa, joka jakautuu vuosille 2010—2012. Määräraha on riittämätön; Suomen yhteyspisteen rakentamiskustannuksiksi on arvioitu noin viisi miljoonaa euroa.

Mielipide

Edellä olevan perusteella esitämme,

että valtiovarainvaliokunta ottaa edellä olevan huomioon.

Helsingissä 12 päivänä lokakuuta 2010

Anneli Kiljunen /sd
Maria Guzenina-Richardson /sd
Satu Taiveaho /sd